

Utfyllende høringsvar, vedlegg til FNOs høringsbrev 01.10 2012**§ 1-2 Definisjoner**

I henhold til lovutkastet § 1-2, annet ledd bokstav c skal også alderspensjonister regnes som medlemmer. Dette synes ikke å være nærmere omtalt i utredningen.

Ved lov 17.12 2010 nr. 83 opphørte alderspensjonister å være medlemmer av innskuddspensjonsordninger. Denne lovendringen ble begrunnet med at medlemskap verken var nødvendig eller naturlig, jf. Prop 6 L (2010-2011) pkt 3.5. Det ble ikke foreslått endringer reglene om medlemskap for alderspensjonister i ytelsesbaserte pensjonsordninger, da medlemskap hang nært sammen med regler om regulering av alderspensjonen.

Grunnmodellen har mange likhetstrekk med innskuddspensjon, og antas også å være det nærmeste alternativ til innskuddspensjon. Dette kunne tilsi at reglene om medlemskap i disse ordningene bør være like. Etter lovutkastet § 4-21 kan imidlertid arbeidsgiver velge å påta seg pensjonsreguleringsansvar også i grunnmodellen. Det er ikke vurdert i utredningen hvorvidt pensjonsregulering etter lovutkastet § 4-21 betinger medlemskap.

FNO legger til grunn at arbeidstakere som er medlem av pensjonsordning etter grunnmodellen og som velger investeringsvalg i utbetalingsperioden ikke vil få en fastsatt pensjonsregulering av arbeidsgiver iht. lovutkastet § 4-21 annet ledd. I tilfelle vil det verken være naturlig eller nødvendig å videreføre med medlemskapet for disse alderspensjonistene. Ved å opphøre medlemskapet, legger man også til rette for at den enkelte kan flytte sin pensjonsbeholdning, noe som bidrar til økt konkurranse. Dette tilsier at medlemskapet skal opphøre og at det utstedes et pensjonsbevis.

Ved delvis uttak av pensjon legger FNO til grunn at pensjonistens medlemskap ville opphøre for den del av kapitalen som tas ut og beholdes for den delen man er i arbeid, i samsvar med den løsning som er valgt for innskuddspensjonsloven.

§ 2-1 Adgang til å opprette pensjonsordning

Det følger av lovutkastet § 2-1 annet ledd at forsikring for premiefritak skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år. I spesialmerknedene sies det at "[p]remie for premiefritak opphører når medlemmet tar ut full alderspensjon, jf. merknedene til §§ 4-11 og 4-14".

Arbeidstakere som tar ut full alderspensjon tidlig, i kombinasjon med arbeid og videre pensjonsopptjening, vil med en snever tolkning av ordlyden ikke ha rett til forsikring for premiefritak. Dette er ikke i samsvar med verken OTP-lovens, innskuddspensjonslovens eller foretakspensjonslovens krav om at premie for innskudds- og premiefritak skal betales frem til 67 år. FNO antar at dette ikke er tilsiktet. For å unngå uklarheter om dette mener vi det bør omtales i spesialmerknadene til bestemmelsen at premiefritak skal løpe frem til nådd opptjeningsalder, høyst ved 67 år, for yrkesaktive medlemmer.

Vi vil også peke på en formulering i lovutkastet § 2-1 annet ledd tredje pkt:

”Premien for slik forsikring skal beregnes slik at...”.

Vi mener ordlyden ville få et mer presist innhold om det sto:

”Slik forsikring skal innebære at ...”.

§ 2-2 Minstekrav

FNO har i brev til Finansdepartementet 16.11.2010 etterlyst en definisjon av begrepene ”eier”, ”innehaver” og ”eierinteresser”. Dette var opprinnelig omhandlet i et høringsnotat fra departementet av 21.12 2007. Denne saken synes ikke å være ferdigbehandlet, jf. at den ligger under fanene ”Høringssaker / saker under behandling” på departementets hjemmesider. FNO mener disse definisjonene er viktige av hensyn til å unngå misforståelser og uklarheter, og ber på denne bakgrunn om at det gis konkrete definisjoner av disse begrepene.

§ 2-3 Pensjonsplan

- I lovutkastet § 2-3 annet ledd annet punktum henvises det til § 4-7 fjerde ledd. Denne bestemmelsen gjelder reguleringsfond. Vi antar at det her er ment å henvise til § 4-6 femte ledd om at 0-garantien gjelder overfor medlemmet selv om foretaket har avtalt investeringsvalg.
- Bestemmelsens annet ledd fastslår at pensjonsinnretningen til enhver tid skal garantere at innestående midler ikke reduseres (0-garanti). FNO mener at det også bør være adgang til å avtale flerårig 0-garanti, jf. også vår merknad til NOU 2013:12 pkt 5.4.3. Beregninger som ble gjort i forbindelse med Banklovkommisjonens arbeid viste at premie for årlig 0-garanti

kan bli uforholdsmessig høy sammenliknet med premie for flerårig 0-garanti og eventuell 0-garanti som sluttgaranti.

Selv om pensjonsinnretningen normalt vil oppnå betydelig høyere årlig avkastning enn 0 prosent, vil et slikt årlig avkastningskrav i seg selv innebære en betydelig risiko for bruk av egenkapital for selskapene. Dette gjør at risikopremien for årlig 0-garanti blir betydelig høyere enn ved flerårig 0-garanti. Videre vil aktivaallokeringen kunne bli betydelig mer forsiktig enn det kunden / forsikrede ønsker.

Representanter fra arbeidstakersiden i Banklovkommisjonen, som kravet om årlig 0-garanti er ment å skulle beskytte, har også gitt uttrykk for at de ønsker flerårig 0-garanti. I standardmodellen vil årlig regulering av pensjonsbeholdningen innebære at medlemmet uansett får oppfylt 0-garantien, så her er det arbeidsgiverforetaket som vil være vernet av 0-garantien. Arbeidsgiversiden har også tatt til orde for at 0-garantien kan være flerårig. Det vises til NOU 2012:13 pkt 5.4.3.

Et høyt premienivå - som følge av premien for 0-garanti - vil kunne medføre at grunnmodell eller standardmodell med alminnelig forvaltning og årlig 0-garanti ikke blir etterspurte produkter. FNO mener det ville være uheldig om lovgiver fastsatte krav som påvirker prisen for og dermed etterspørselen etter et produkt, når de som er tiltenkt å være vernet av kravet ikke selv ønsker dette.

§ 2-9 Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger

Fjerde ledd

Lovutkastet § 2-9 fjerde ledd er basert på foretakspensjonsloven § 2-12 fjerde ledd. Foretakspensjonslovens bestemmelse bygger på en forutsetning om at det skal utstedes fripolise ved overgang til kombinert pensjonsordning. Det vil imidlertid ikke utstedes pensjonsbevis ved endringer i pensjonsplanen for nytt produkt, herunder ved overgang til kombinert ordning.

FNO kan ikke se at denne bestemmelsen passer for de nye produktene, idet det ikke skal utstedes pensjonsbevis ved endringer av pensjonsplan, herunder overgang til kombinert pensjonsordning.

§ 4-3 Beregning av lønn

Gjeldende beregningsgrunnlag i foretakspensjonsloven § 5-4 annet ledd bokstav b og c og tilsvarende bestemmelser i innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd bokstav b og c er ikke foreslått videreført. I spesialmerkningen til lovutkastet § 4-3 begrunnes dette med:

”Alternativene i nevnte paragrafers bokstaver b og c i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er i praksis nærmest ikke benyttet. På grunn av dette forholdet og at disse alternativene anses som mindre naturlige for en kollektiv tjenestepensjonsforsikring, er de ikke videreført i lovutkastet.”

Denne begrunnelsen mener FNO bygger på feilaktige premisser. Vi er kjent med at flere selskaper forvalter pensjonsordninger som benytter disse beregningsgrunnlagene i dag. Av hensyn til kundene bør denne valgfriheten videreføres i nytt produkt. Større valgfrihet er forøvrig et bærende hensyn i utkastet til nytt produkt. Vi kan for øvrig heller ikke se at det er hensyn som taler for en opphevelse av disse alternativene.

§ 4-4 Beregningsgrunnlag

FNO legger til grunn at denne bestemmelsen naturlig hører inn i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9 fremfor i selve produktlovgivningen.

§ 4-5 Endring av pensjonsplan

Lovutkastet § 4-5 annet ledd fastslår at det ikke kan gjøres endringer i pensjonsplanen som reduserer allerede opptjent pensjon. Bestemmelsen synes å være basert på foretakspensjonsloven § 5-8 annet ledd, som forutsetter at ytelsens størrelse fastsettes i pensjonsplanen

FNO mener det heller bør velges en formulering lik den man har i innskuddspensjonsloven § 3-5 tredje ledd. Denne er bedre tilpasset kollektiv tjenestepensjonsforsikring, hvor pensjonsplanen fastsetter innskuddspremienes størrelse og ikke selve ytelsen.

§ 4-6. Årlig pensjonsopptjening. Pensjonsbeholdningen

Første ledd:

FNO legger til grunn at særskilt tilskudd fra foretaket på inntil 2 prosent i enkelte år ikke kan overstige lovens maksimale innskuddsrammer. Dette mener vi for ordens bør skyld presiseres i lovteksten eller spesialmerknadene.

Annet ledd:

Det fremgår at det bare er dødelighetsarv fra medlemmer som ikke har begynt å ta ut alderspensjon som skal fordeles som faktisk dødelighetsarv. Videre er det bare medlemmer som ikke har begynt å ta ut alderspensjon som får tilført dødelighetsarv etter denne bestemmelsen. FNO antar at det vil kunne oppstå uklarhet om fordeling av dødelighetsarv til og fra at medlemmer som har startet gradert uttak av alderspensjon. Vi legger til grunn at dødelighetsarv skal fordeles slik:

- Medlemmet er yrkesaktiv: Den del av pensjonsbeholdningen som ikke er knyttet til utbetalende alderspensjon blir tildelt dødelighetsarv.
- Medlemmet dør: Den del av pensjonsbeholdningen som ikke er knyttet til utbetalende alderspensjon fordeles på kollektivet som dødelighetsarv, mens kapital tilknyttet utbetalende del av alderspensjonen inngår i risikoresultatet.

Vi ber om at dette presiseres i lovtekst eller forarbeider.

§ 4-8 Årlig regulering av pensjonsbeholdningen

Lovutkastet § 4-8 annet ledd fastsetter at lønnsregulering ikke gjelder medlemmer som har tatt ut full alderspensjon eller fratrudd sin stilling i foretaket. Videre fremgår det at ved delvis uttak av alderspensjon i kombinasjon med videre pensjonsopptjening gjelder lønnsreguleringen bare den del av pensjonsbeholdningen som ikke er gjenstand for uttak så lenge medlemmet har stilling i foretaket.

FNO legger til grunn at medlem som har startet uttak av delvis pensjon i kombinasjon med videre pensjonsopptjening og som deretter fratrer uten samtidig å øke graden av

pensjonsuttak til fullt uttak ikke skal ha lønnsregulering av pensjonsbeholdning som ikke er knyttet til uttak. For å unngå eventuelle uklarheter ber vi imidlertid om at departementet gir en avklaring på dette.

§ 4-9 Særskilt avtalt lønnsregulering

FNO ser at det vil kunne oppstå behov for nærmere grensedragning mellom særskilt individuell lønnsvekst og individuell lønnsvekst som skjer som ledd i alminnelig lønnsutvikling i foretaket. Det vil først og fremst være behov for klare avtaler på dette punktet, men det vil også være behov for at det i forarbeidene gis en nærmere veiledning i hva som er å anse som særskilt lønnsvekst.

§§ 4-10 og 4-13: Grenser for årlige premier for alderspensjon

Det er i annet ledd siste punktum i bestemmelsene foreslått en hjemmel til i forskrift å fastsette høyere innskuddsgrense for personer med rett til pensjonsuttak før 62 år.

Vi ber om at departementet vurderer om gjeldende særaldersgrenser iht. forskrift til foretakspensjonsloven § 3-1 mellom 62 og 67 år skal videreføres, og om det kan fastsettes høyere innskuddsgrenser også for disse gruppene av yrkesaktive for å sikre samme pensjonsnivå som medlemmer som ikke omfattes av særaldersgrense og som forventes å kunne stå lenger i arbeid.

§ 4-11 Årlige kostnader og risikopremie

Det synes som om arbeidsgivers kostnadsansvar etter lovutkastet § 4-11 første ledd skal gjelde kostnader i både opptjenings- og utbetalingsperioden. Dette mener vi imidlertid er et så viktig forhold at dette bør fremgå helt klart av lovteksten, eventuelt spesialmerknad til bestemmelsen.

§ 4-14 Årlige kostnader og risikopremier

Første ledd om arbeidsgiverforetakets kostnadsansvar nevner forvaltningskostnader eksplisitt i tillegg til administrasjonskostnader. I lovutkastet annet ledd om pensjonistens eget kostnadsansvar, fremgår det at administrative kostnader mv skal dekkes av avkastningen eller i pensjonsytelsen. Forvaltningskostnader er ikke nevnt. Forvaltningskostnader har tradisjonelt vært ansett som en del av administrasjonskostnadene. En nærliggende tolkning av denne ordlyden vil derfor være at forvaltningskostnadene inngår i de administrative kostnadene som pensjonisten bærer ansvaret for. Lovens ordlyd gir derfor etter vårt syn i seg selv ikke holdepunkter for at arbeidstaker ikke også skal dekke forvaltningskostnader. Av alminnelige motiver i NOU 2012:13 pkt 7.7 fremgår det imidlertid at arbeidsgiverforetaket skal ha ansvaret for forvaltningskostnader i utbetalingsperioden. Dette bør i tilfelle komme klart frem av ordlyden eller spesialmerkningene.

I utredningen pkt 7.7 er det fra arbeidsgiverhold pekt på at det er usikkert om et slikt fremtidig kostnadsansvar utløser krav om balanseføring. Dersom slike kostnader utløser balanseføring ville dette være uheldig sett hen til at grunnmodellen er ment å være et produkt som er helt fri for balanseføring.

Grunnmodellen har mange likhetstrekk med innskuddspensjon, og antas også å være det nærmeste alternativ til innskuddspensjon. I innskuddspensjonsordninger har arbeidsgiver overhodet ikke kostnadsansvar for alderspensjonistene. FNO ser ikke at det er hensyn som tilsier at arbeidsgivers kostnadsansvar skal være ulikt under grunnmodell og innskuddspensjon.

Generelt ønsker ikke arbeidsgiver å bære kostnader for tidligere arbeidstakere som har gått av med alderspensjon, se merknadene fra NHO i utredningens punkt 7.7. Dette kan føre til at arbeidsgiverforetak velger innskuddspensjon fremfor pensjonsordning etter grunnmodellen. Det er ønskelig å kunne tilby produkter som gir forutberegnelighet for bedriftens kostnader, og da er det uheldig at bedriften blir pålagt slike langhalete kostnader uten at dette er begrunnet i tungtveiende hensyn.

Etter lovutkastet § 5-5 skal arbeidsgiver dekke forvaltningskostnader for alderspensjonister som har investeringsvalg i utbetalingsperioden. Den enkeltes investeringsvalg vil da direkte

påvirke forvaltningskostnadenes størrelse, og FNO mener dette underbygger at den enkelte alderspensjonist står nærmere til å bære disse kostnadene selv.

FNO mener på denne bakgrunn at forvaltningskostnadene for pensjonistene i grunnmodellen ikke bør belastes foretaket.

§ 4-17 Årlig alderspensjon

Første ledd

Lovutkastet § 4-17 første ledd lyder:

”Årlig alderspensjon beregnes på grunnlag av medlemmets pensjonsbeholdning på uttakstidspunktet. Ved uttak av pensjon skal en forholdsmessig del av reguleringsfondet på dette tidspunkt tilføres medlemmets pensjonsbeholdning, jf. § 4-7 tredje ledd.”

FNO mener det bør presiseres i første punktum at årlig alderspensjon skal beregnes på grunnlag av medlemmets pensjonsbeholdning og uttaksgrad på uttakstidspunktet, se forslag til endring nedenfor. Med en slik formulering henger første ledd også bedre sammen med annet punktum, som fastslår at ved gradert uttak skal pensjonsbeholdningen tilføres en forholdsmessig del av midler fra reguleringsfondet for den pensjonsbeholdning som benyttes til utbetaling (dvs. i samsvar med uttaksgrad).

Forslag til endring (i kursiv):

(1) Årlig alderspensjon beregnes på grunnlag av medlemmets pensjonsbeholdning og uttaksgrad på uttakstidspunktet. Ved uttak av pensjon skal en forholdsmessig del av reguleringsfondet på dette tidspunkt tilføres medlemmets pensjonsbeholdning, jf. § 4-7 tredje ledd.

Femte ledd

Lovutkastet femte ledd fastslår at pensjonsinnretningen bærer risiko for avvik mellom forventet og faktisk utbetalingsperiode mv. Bestemmelsen hører etter FNOs syn mest naturlig inn i forsikringsvirksomhetslovens regler i kapittel 9 om risikoresultat.

§ 4-18 Delingstall

Det foreslås at årlig alderspensjonsytelse beregnes ved å dele pensjonsbeholdningen på forventet gjenstående levetid. Det tas utgangspunkt i folketrygdens delingstall, men åpnes for at det kan fastsettes en bransjevis justeringsfaktor som tar høyde for at arbeidstakere i privat sektor lever lenger enn befolkningen generelt.

FNO pekte i diskusjonene i Banklovkommisjonen på at bruk av folketrygdens delingstall, og i tilfelle også et bransjevist beregningsgrunnlag, er et avvik fra grunnleggende prinsipper i forsikringsvirksomhet om at premier skal beregnes på forhånd og på grunnlag av selskapenes beregnede risiko. At selskapene ikke skal ha adgang til å beregne pensjonsytelser ut ifra forventet levealder i egen bestand er ikke i samsvar med disse prinsippene.

Videre er regelen om at eventuell restrisiko på det tidspunkt forpliktelsen oppstår (på det tidspunkt ytelsen beregnes, altså uttakstidspunktet) skal dekkes inn etterskuddsvis ikke i tråd med dagens virksomhetsregler om at forpliktelser skal være tilstrekkelig reserverte.

Næringen kom likevel til at den foreslåtte løsningen kan være håndterbar. Det følger av lovutkastet § 4-18 fjerde ledd at pensjonsinnretning som har levealdersrisiko i sin samlede bestand som ikke omfattes av den bransjevise justeringsfaktoren, skal kunne ta hensyn til dette ved beregning av årlig premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden.

En helt avgjørende premiss for næringens tilslutning var imidlertid at pensjonsinnretninger med høyere levealder i sin bestand enn bransjegjennomsnittet kan ta en særskilt risikopremie av de foretak som har en arbeidsstokk som representerer en høyere levealder. Slik risikopremie skal finansiere en lengre utbetalingsperiode for disse arbeidstakerne enn det som følger av beregningsrunnlaget.

At pensjonsinnretninger skal kunne ta en slik differensiert risikopremie kun av de foretak som representerer en særskilt levealdersrisiko følger av omtalen av reglene om levealdersjustering i utredningen side 13:

«Dersom en pensjonsinnretning som følge av sammensetning av medlemmer i sin portefølje har en forventet levetid som avviker fra bransjejusteringen, skal en eventuell tilleggsrisiko knyttet til levealder i utbetalingstiden dekkes ved særskilt premie. En slik premie skal fordeles på objektivisert grunnlag på de pensjonsordninger i pensjonsinnretningen som har

en avvikende forventet levealder i forhold til det som er lagt til grunn ved bransjusteringen av delingstallet »

Videre er dette beskrevet på side 117:

”Den merrisikoen en pensjonsinnretning kan ha som følge av populasjonen i sin portefølje, og som de dermed må kreve premie for etter § 4-18 fjerde ledd, vil ikke nødvendigvis skrive seg fra alle pensjonsordningene i pensjonsinnretningen. Slik premie bør derfor kunne belastes de pensjonsordninger som har et risikoavvik i forhold til den bransjefastsatte standarden. Fordelingen av premien mellom de pensjonsordninger som har et slikt avvik kan enten skje etter medlemsantallet i ordningen, pensjonskapitalens størrelse eller en annen objektivisert fordelingsnøkkel.”

Det er ikke sagt uttrykkelig i spesialmerknadene til § 4-18 (4) at premien kan differensieres, slik det for øvrig fremgår klart av de alminnelige motiver.

At en særskilt premie skal kunne kreves bare av foretak som representerer en merrisiko var som nevnt en avgjørende premis for næringens tilslutning til forslaget til regler om levealdersjustering og beregningsgrunnlag. Det er helt avgjørende for konkurransen mellom pensjonsinnretningene at denne premien kan beregnes utelukkende for de foretak som representerer en særskilt levealdersrisiko. I motsatt fall ville pensjonsinnretninger med en restrisiko måtte kreve en risikopremie fra alle foretak i bestanden og dermed risikere massiv kundeflukt fra alle foretak som ikke representerte en merrisiko.

Tilsvarende er det uheldig at foretak som, på grunn av høyere levealdersrisiko i sin arbeidsstokk, må betale en tilleggspremie i én pensjonsinnretning, kan flytte til konkurrerende selskap som ikke har anledning til å kreve slik tilleggspremie på grunn av lavere levealdersrisiko enn bransjestandarden og derved unngå en slik premie. Forslaget vil medføre en uheldig regelverksstyrt utjevning mellom forsikringsbestandene gjennom tap av kunder og markedsandeler. Alle selskapene ville da nærme seg bransjegjennomsnittet for levealdersrisiko gjennom at selskaper med høy levealdersrisiko mister kunder til selskaper med lavere levealdersrisiko i bestanden. Det er også usikkert hvordan dette vil påvirke flyttheadgangen.

Graden av slik utjevning vil imidlertid blant annet avhenge av regler om fordeling av risikooverskudd. Vi foreslår derfor at adgangen til å kreve tilleggspremie for levealdersrisiko for ordninger med levealdersrisiko høyere enn bransjegjennomsnittet gjøres gjeldende for alle

pensjonsinnretninger, uavhengig av gjennomsnittlig levealdersrisiko i det enkelte selskaps bestand.

§ 4-19 Uttak av alderspensjon

Annet ledd

Lovutkastet § 4-19 annet ledd første pkt. lyder:

”Medlem kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen.”

FNO legger til grunn at ”pensjonsytelsen” skal endres til ”pensjonsbeholdningen”, idet pensjonsytelsen først beregnes etter at uttaksgraden er fastsatt.

Forslag til endring (i kursiv):

(2) Medlem kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av *pensjonsbeholdningen*. Graden av uttak kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Femte ledd

I Prop 130 L (2010-2011) synes det å legges opp til at det ikke skal skje en endring av uføreggraden dersom inntekten øker. I lys av dette vil det kunne bli vanskelig for pensjonsinnretningene å etterleve lovutkastet § 4-19 femte ledd om at samlet uførepensjon og alderspensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent. Femte ledd må derfor ses i sammenheng med kommende regler om ny uføretrygd i folketrygden og utforming av nye uføredekninger i tjenstepensjonslovene.

§ 4-21 Regulering av pensjoner

Annet ledd

Av hensynet til enkelthet og likhet med folketrygden kan det argumenteres for at alderspensjon kun skal kunne reguleres i tråd med regulering i folketrygden, dvs. alminnelig lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent. I så fall vil man også kunne se bort fra alternativet

regulering i samsvar helt eller delvis med en endring av grunnbeløpet i folketrygden (som blant annet vil kunne reise spørsmål om hvor lav andel av grunnbeløpet arbeidsgiver kan begrense sitt reguleringsansvar til for at reguleringsansvaret skal være reelt). For øvrig legger vi til grunn at det i stedet for "reguleringspremier" i siste punktum skal stå "pensjonsreguleringspremie".

Fjerde ledd

Tredje ledd fastsetter at regulering som hovedregel skal være lønnsvekst minus 0,75 prosent. Lovutkastet § 4-21, fjerde ledd lyder:

"Ved gradert uttak av pensjon foretas forholdsmessig utbetaling etter tredje ledd".

Denne bestemmelsen er etter vårt syn misvisende, og kan i ytterste fall gi grunnlag for en utilsiktet lav pensjonsregulering. Etter bestemmelsen synes det som om det skal skje en forholdsmessig reduksjon av reguleringen. Det følger imidlertid allerede av lovens system at det ved gradert uttak kun er den del av kapitalen som benyttes til utbetaling som gir grunnlag for pensjonsregulering. Dette betyr at ved uttaksgrad på 50 prosent får man 50 prosent av full ytelse, som reguleres i tråd med lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent.

Slik bestemmelsen er formulert kan den tas til inntekt for at ikke bare ytelsen, men også reguleringssatsen skal reduseres i tråd med uttaksgraden. Da ville man i dette eksempelet bare få halvparten av full regulering av den graderte pensjonsytelsen.

FNO legger til grunn at gradert pensjonsytelsen skal reguleres med samme sats som ved fullt uttak.

§ 4-22 Omregning av pensjonsytelser

Første ledd

Dersom alderspensjonister med individuelt investeringsvalg etter uttak av alderspensjon ikke skal beholde medlemskapet i ordningen, slik FNO har pekt på i merknad til lovutkastet § 1-2, antar vi at lovutkastet § 4-22 første ledd ikke skal gjelde for denne gruppen.

§ 5-1 Midler knyttet til pensjonsordningen

Første ledd

Bestemmelsen synes å bygge på foretakspensjonsloven § 8-1 første ledd og innskuddspensjonsloven § 8-1 første ledd. Av disse bestemmelsene følger det at hhv premiefond og innskuddsfond inngår i pensjonsordningens midler. FNO legger derfor til grunn at premiefond skal være en del av pensjonsordningens midler også for kollektiv tjenestepensjonsforsikring.

§ 5-5 Individuell investeringsportefølje

Årlig alderspensjonsytelse skal i utgangpunktet fastsettes ut fra pensjonsbeholdningens størrelse på uttakstidspunktet, dividert med et delingstall som i tilfelle er justert med en bransjefastsatt justeringsfaktor. Dersom forsikrede velger investeringsportefølje i utbetalingstiden, skal livsvarig ytelse derimot beregnes "ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling", jf. lovutkastet § 5-5 fjerde ledd siste pkt. Det fremgår av spesialmerknaden til bestemmelsen at beregningen av pensjonsytelsen skal skje på nytt ved hver utbetaling ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid i samsvar med fjerde ledd annet punktum. I fjerde ledd annet punktum vises det imidlertid til de alminnelige reglene om beregning av ytelse på grunnlag av et delingstall.

Vi mener den riktige løsningen er at ytelsen beregnes ut fra forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling, slik det følger av bestemmelsens ordlyd. Dette er også i tråd med den foreslåtte beregningsmetoden for fripoliser med investeringsvalg i utbetalingsperioden, se utkast til ny § 4-7a fjerde ledd i foretakspensjonsloven i NOU 2012:3. En slik løsning kan etter vårt syn ikke samtidig innebære bruk av delingstall.

Forventet levetid vil i praksis øke desto lenger den enkelte overlever, dvs. at forventet gjenstående levetid ikke på noe tidspunkt vil være 0 år på beregningstidspunktet. Forventet gjenstående levetid vil for eksempel være 20 år ved fylte 67 år, 10 år ved fylte 80 år og 2 år ved fylte 100 år. Forventet total levealder vil da være 87 år ved fylte 67 år, 90 år ved fylte 80 år og 102 år ved fylte 100 år. Dette er illustrert i tabellen nedenfor.

Tabell: Livsvarig utbetaling fra konto med investeringsvalg. Avkastning 0 %, pensjonsbeholdning kr 100.000 ved 67 år. Omkostninger ikke hensyntatt

Alder	Arlig utbetaling hvis tilført dødelighets arv	Arlig utbetaling hvis ingen dødelighets arv	Forventet gjestående levetid "ved hver utbetaling"	Forventet total levealder "ved hver utbetaling"	Beregnet dødelighets arv til medlemmets konto	Avkastning som må til for å kompensere for dødelighets arven
67	4.972	4.972	20,11	87,11	768	0,77 %
68	4.972	4.932	19,27	87,27	829	0,87 %
69	4.972	4.927	18,43	87,43	893	0,97 %
70	4.972	4.921	17,61	87,61	961	1,10 %
71	4.972	4.915	16,81	87,81	1.033	1,24 %
72	4.972	4.908	16,01	88,01	1.108	1,39 %
73	4.972	4.899	15,24	88,24	1.188	1,57 %
74	4.972	4.890	14,48	88,48	1.272	1,77 %
75	4.972	4.879	13,73	88,73	1.359	1,99 %
76	4.972	4.868	13,01	89,01	1.451	2,24 %
77	4.972	4.854	12,30	89,30	1.546	2,53 %
78	4.972	4.839	11,61	89,61	1.644	2,85 %
79	4.972	4.822	10,94	89,94	1.746	3,21 %
80	4.972	4.802	10,29	90,29	1.851	3,62 %
81	4.972	4.780	9,66	90,66	1.959	4,08 %
82	4.972	4.756	9,06	91,06	2.069	4,60 %
83	4.972	4.728	8,47	91,47	2.182	5,18 %
84	4.972	4.696	7,91	91,91	2.296	5,84 %
85	4.972	4.661	7,37	92,37	2.412	6,58 %
86	4.972	4.620	6,86	92,86	2.529	7,42 %
87	4.972	4.575	6,37	93,37	2.646	8,36 %
88	4.972	4.523	5,90	93,90	2.763	9,42 %
89	4.972	4.465	5,45	94,45	2.880	10,62 %
90	4.972	4.400	5,03	95,03	2.996	11,97 %
91	4.972	4.326	4,64	95,64	3.110	13,49 %
92	4.972	4.242	4,26	96,26	3.223	15,21 %
93	4.972	4.148	3,91	96,91	3.333	17,14 %
94	4.972	4.041	3,58	97,58	3.440	19,33 %
95	4.972	3.921	3,27	98,27	3.545	21,79 %
96	4.972	3.785	2,99	98,99	3.645	24,56 %
97	4.972	3.631	2,72	99,72	3.742	27,69 %
98	4.972	3.458	2,47	100,47	3.835	31,21 %
99	4.972	3.262	2,24	101,24	3.923	35,19 %
100	4.972	3.041	2,03	102,03	4.008	39,68 %

Dersom man ved beregning av ytelsen skal legge til grunn et delingstall (i tilfelle bransjejustert) som er endelig fastsatt på utbetalingstidspunktet, slik det synes å være forutsatt i spesialmerknadene til lovutkastet § 5-5, vil forventet gjenstående levetid være 0 når den levetid delingstallet angir er utløpt. Med en slik beregningsmetode ville utbetalingen opphøre når den enkelte lever lengre enn det delingstallet angir. Dersom delingstallet er 19, dvs. om forventet gjenstående levetid er 19 år, vil utbetalingen etter 19 år være 0 som følge av at pensjonsbeholdningen er oppbrukt. Dersom intensjonen er at ytelsen skal beregnes på grunnlag av et delingstall som er endelig fastsatt på uttakstidspunktet legger vi til grunn at livsvarig ytelsen bare skal vare like lenge som den forventede levealder som delingstallet angir, for det tilfelle at forsikrede velger investeringsvalg i utbetalingsperioden.

FNO legger imidlertid til grunn at det vil være i tråd med intensjonen om å sikre livsvarige ytelser at ytelsen beregnes på samme måte som ved fripolise med investeringsvalg som beskrevet over, dvs. på grunnlag av forventet gjenstående levetid på hvert uttakstidspunkt og med tilførsel av dødelighetsarv i henhold til beregningsgrunnlaget til den enkeltes konto.

Vi legger til grunn at dødelighetsarv etter beregningsgrunnlaget i utbetalingsperioden skal finansiere at den enkelte lever lenger. Selskapene kan da beregne en livsvarig ytelse selv om innehaveren har valgt investeringsvalg i utbetalingsperioden, fordi faktisk tilførsel av dødelighetsarv underveis kompenserer for at den enkelte forventes å leve lenger ved hver utbetaling. Dersom det ikke skal tilføres slik dødelighetsarv til den enkeltes konto, vil all levealdersrisiko ligge hos pensjonisten i disse tilfellene.

I tabellen ovenfor er betydningen av å tilføre dødelighetsarv til den enkeltes konto forsøkt illustrert. Hvis man ikke tar hensyn til dødelighetsarv, vil årlig utbetaling reduseres i de tilfeller hvor årlig avkastning ikke er tilstrekkelig til å finansiere økt levealder.

§ 5-6 Investeringsvalg for foretaket

- **Hvilke midler omfattes av investeringsvalget?**

Pensjonsordningens midler omfatter midler tilsvarende medlemmenes pensjonsbeholdninger til enhver tid, samt i tilfelle midler i pensjonsordningens reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond, jf lovutkastet § 5-1. Det kan dermed reises spørsmål ved om dette innebærer at investeringsvalget for foretaket etter § 5-6 også omfatter reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond.

FNO vil peke på at foretaket bør kunne velge en annen forvaltning, eventuelt kollektiv forvaltning, for reguleringsfondene enn for pensjonsbeholdningen. Foretak med investeringsvalg vil kunne ønske å ha en annen og mer konservativ forvaltning av reguleringsfond enn av pensjonsbeholdningen. På denne måten unngår man at reguleringsfondet synker i takt med en eventuell ugunstig avkastning på pensjonsbeholdningen.

- **Ikke ønskelig med investeringsvalgsløsning hvor selskapet har konkurrisiko**

Etter forslaget vil foretak som velger investeringsvalg være ansvarlig for å oppfylle årlig 0-garanti. Det er imidlertid foreslått at pensjonsinnretningen skal ha et subsidiært ansvar for 0-garantien. FNO vil peke på at et slikt subsidiært ansvar for avkastningsrisiko for pensjonsinnretningen i realiteten innebærer en konkurrisiko som selskapene ikke vil ønske å påta seg. Resultatet vil da være at investeringsvalg for foretaket i svært liten grad vil tilbys. Arbeidstakersiden har gitt uttrykk for at dette er et produkt som foretakene ønsker, fordi foretaket lettere vil kunne påta seg et reguleringsansvar når det kan påvirke aktivasammensetningen og dermed også indirekte avkastningsnivået. Hvis dette ikke blir et reelt alternativ vil trolig en rekke av disse foretakene velge grunnmodell eller innskuddspensjon fremfor standardmodell.

§ 5-7 Sammensetning og registrering av investeringsportefølje

- Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven §§ 11-4 og 11-5 første og annet ledd. FNO mener bestemmelsene hører mer naturlig hjemme i forskrift 17.12.2007 nr 1457 om livsforsikringsselskapers og pensjonsforetaks kapitalforvaltning, fremfor i lov.
- Begrepet «særskilt investeringsportefølje» i bokstav b benyttes i forsikringsvirksomhetsloven § 9-8 annet ledd, men da i en noe annen betydning. Det bør tilstrebes en ensartet begrepsbruk, for å unngå eventuelle misforståelser.

§ 5-8 Avkastningsgarantier

De nærmere kravene til årlig avkastningsgaranti bør etter FNOs syn fastsettes i forskrift fremfor i lov, slik det er lagt opp til. Flerårige avkastningsgarantier er i dag regulert i forskrift til

forsikringsvirksomhetsloven. Rammene for avkastningsgaranti vil det kunne oppstå behov for å endre når loven har virket en stund. Dette tilsier en forskriftsregulering av disse forhold.

§ 5-12 Bruk av premiefondet

Annet ledd

Bestemmelsen om at midler i premiefondet ikke kan benyttes til kostnader etter første ledd bokstav b, det vil si kostnader til utstedelse av pensjonsbevis ved endring i pensjonsplan, har etter FNOs syn ingen praktisk betydning. Vi viser til våre merknader til lovutkastet § 2-9 hvor vi legger til grunn at det ikke skal utstedes pensjonsbevis ved opprettelse av kombinerte ordninger. Annet ledd kan derfor etter vårt syn utgå.

§ 6-2 Rett til pensjonsbevis

Annet ledd

FNO mener det er uheldig at det skal knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbevis fra standardmodellen, idet det er vanskelig å estimere fremtidige kostnader. Videre mener vi dette vil komplisere sammenslåing med individuell pensjonsordning eller pensjonsbevis fra grunnmodellen eller, hvor det ikke er administrasjonsreserve.

Dersom det likevel skal utstedes en administrasjonsreserve ber vi om en avklaring på hvilke forutsetninger som skal legges til grunn ved beregning av administrasjonsreservens størrelse, herunder hvilken tidshorisont.

Tredje ledd

- Sammenslåing med annet pensjonsbevis

Lovutkastet § 6-2 tredje ledd legger opp til at pensjonskapitalen skal slås sammen med pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold dersom pensjonsbeholdningen er lavere enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp, med mindre medlemmet krever sammenslåing med individuell pensjonsavtale. Dette forutsetter at livselskapene gjør undersøkelser av om det foreligger pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold, noe som i seg selv kan være mer ressurskrevende enn å utstede og forvalte nytt pensjonsbevis.

Dette gjelder særlig når pensjonsbeviset forvaltes av annen pensjonsinnretning. Dersom pensjonsbevisene stammer fra ulike typer pensjonsordninger kan sammenslåing videre være uforholdsmessig ressurskrevende sammenliknet med besparelsene av sammenslåing.

- Kostnadsansvar ved overføring av pensjonsbeholdning til individuell pensjonsordning

Det følger av spesialmerknaden til lovutkastet § 6-2 tredje ledd at overføring av pensjonsbevis til individuell pensjonsavtale ikke skal innebære en overføring av kostnadsansvaret til den som trer ut av ordningen. Dette mener vi ikke er en helt presis beskrivelse, idet det er foreslått at innehaver av pensjonsbevis fra grunnmodellen selv skal bære kostnadsansvaret. Vi legger derfor til grunn at det skulle ha stått (endring i kursiv):

«Det er viktig å merke seg at overføring av pensjonsbeholdningen til individuell pensjonsavtale i stedet for til pensjonsbevis ikke vil medføre en overføring av kostnadsansvaret fra pensjonsinnretningen til den som trer ut av pensjonsordninger *etter standardmodellen* slik som tilfellet er i forhold til foretakspensjonsloven.

Femte ledd

Av lovteksten synes det som om individuelt investeringsvalg for pensjonsbevis må kreves særskilt, selv om pensjonsordningen har individuelt investeringsvalg. Dette synes som en ulogisk og videre administrativt tungvint løsning. FNO mener at ved utstedelse av pensjonsbevis fra ordning med individuelt investeringsvalg skal investeringsvalget videreføres, med mindre kunden krever kollektiv forvaltning. Se for øvrig vår merknad til lovutkastet § 6-10.

§ 6-5 Sammenslåing av pensjonsbevis

Lovutkastet § 6-5 annet ledd første pkt lyder:

”Ved sammenslåing av pensjonsbevis som gir ulike rettigheter skal det foretas omregning av pensjonsbeholdningene.”

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 4-14. FNO kan ikke se at sammenslåing av pensjonsbeholdninger innebærer en forsikringsteknisk omregning.

§ 6-7 registrering av pensjonsbevis

Etter lovutkastet § 6-7 skal pensjonsbevis registreres i Fripolisregisteret. Bestemmelsen er en videreføring av foretakspensjonsloven § 4-14. FNO mener denne bestemmelse er overflødig sett i lys av at næringen allerede i 2006 etablerte Norsk Pensjon, en nettportal som gir oversikt over kollektive og individuelle pensjonsrettigheter i privat sektor. Norsk Pensjon eies av de syv største livselskapene samt Pensjonskasseforeningen. Portalen har i dag tilgang til pensjonsinformasjon for om lag 95 % av det private pensjonsmarked, det vil si om lag 3 700 000 kollektive og individuelle pensjonsrettigheter.

Det må i lys av dette være overflødig med et særskilt fripolisregister idet livsforsikringsbransjen allerede - på eget initiativ - har opprettet et system som ivaretar det behov et eventuelt fripolisregister skulle dekke.

§ 6-8 Forvaltning av pensjonsbeholdningen mv.

Det er foreslått i lovutkastet § 6-8 tredje ledd at pensjonsbevis skal tilføres en forholdsmessig dødelighetsarv. FNO legger til grunn at medlemmer med pensjonsopptjening og pensjonsbevisinnehavere skal inngå i samme portefølje med tanke på fordeling av dødelighetsarv, men mener dette bør fremgå av forarbeidene.

Lovutkastet § 6-8 tredje og fjerde ledd fastsetter at hhv. premie for 0-garanti og administrasjonsvederlag skal dekkes ved fradrag i avkastningen på midlene i pensjonsbeholdningen. Vi mener at disse kostnadene bør kunne dekkes av pensjonsbeholdningen dersom årets avkastning ikke er tilstrekkelig. I motsatt fall risikerer pensjonsinnretningen å ikke få betalt risiko for 0-garanti og administrasjonskostnader for pensjonsbevis fra grunnmodellen (uten administrasjonsreserve).

For pensjonsbevis med investeringsvalg er det åpnet for at kostnader kan trekkes av kapitalen, jf. lovutkastet § 6-10 tredje ledd annet pkt. FNO mener det tilsvarende bør gjelde pensjonsbevis fra grunnmodellen som er underlagt kollektiv forvaltning, hvor

pensjonsinnretningen er pålagt å påta seg et ansvar for 0-garanti. Vi viser også til våre merknader til lovutkastet § 6-9.

§ 6-9 Uttak av pensjon

Lovutkastet § 6-9 første ledd viser til utkastet § 4-14 annet ledd, som tillater at premie for avkastnings- og levealdersrisiko samt administrative kostnader trekkes fra avkastningen eller om nødvendig i pensjonsytelsen i utbetalingsperioden. Det kan se ut til at denne adgangen til å belaste kostnader i utbetalingsperioden fra avkastning eller pensjonsytelsen gjelder uavhengig av hvilken modell beviset utløper fra.

Dette kan forstås slik at administrasjonsreserven ikke er ment å skulle gjelde i utbetalingsperioden. Som nevnt under våre merknader til lovutkastet § 6-2 mener vi at det ikke bør knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbevis. Hvis det likevel skal knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbevis mener vi at denne i tilfelle skal dekke omkostningene i utbetalingstiden. I så fall vil det ikke være behov for at administrasjonskostnader også skal kunne trekkes fra avkastning eller pensjonsytelse i standardmodellen.

Som vi peker på i vår merknad til lovutkastet § 6-8 mener vi det bør være subsidiær adgang til å motregne kostnader og premie i pensjonskapitalen (noe som vil lede til en viss reduksjon av pensjonsytelsen). Vi kan ikke se at det er en prinsipiell forskjell på motregning i ytelsen i utbetalingsperioden, slik det legges opp til, og motregning i pensjonsbeholdningen i oppsettelsesperioden, slik det for øvrig er åpnet for pensjonsbevis med investeringsvalg.

Et argument imot en slik løsning vil være at 0-garantien innebærer at pensjonsbeholdningen ikke skal reduseres. Vi mener likevel hensynet til pensjonsinnretningens soliditet tilsier at det bør være adgang til å la kostnader og risikopremie komme til fradrag i pensjonsbeholdningen i de år hvor avkastningen eller i tilfelle pensjonsytelsen ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene.

§ 6-10 Pensjonsbevis med investeringsvalg

For arbeidstaker som fratrer sin stilling før uttak av alderspensjon fra grunnmodell med individuell investeringsportefølje mener FNO at hovedløsningen bør være at investeringsvalgsordningen videreføres for pensjonsbeviset, men at medlemmet skal kunne velge å konvertere pensjonsbeholdningen til kollektivporteføljen. Dette mener vi er en naturlig konsekvens av at pensjonsplanen til pensjonsordningen som pensjonsbeviset utløper fra fastsetter at det skal være investeringsvalg. Videre ville en overføring til kollektiv forvaltning innebære at aktiva i investeringsvalgporteføljen måtte innløses på fratredelsestidspunktet.

Når porteføljeverdien er lav på grunn av kursnedgang vil det være ugunstig for medlemmet å løses ut fra den individuelle investeringsporteføljen ved fratreden. Dette vil i ytterste fall kunne ha arbeidsmarkedsmessige effekter og virke innelåsende. Vi mener derfor at investeringsvalgløsningen bør videreføres for pensjonsbeviset, men at innehaveren skal ha full adgang til å velge kollektiv forvaltning.

FNO viser for øvrig til de argumenter vi har anført i tilknytning til utbetalingsprofil i vårt høringssvar 25.04 2012 og i senere supplerende innspill til NOU 2012:3.

§ 7-1 Ikrafttredelse

Overgang fra foretakspensjon til ny tjenestepensjon innebærer en omfattende endring for pensjonsinnretningene. Alderspensjon blir lagt om fra ytelsesbasert til innskuddsbasert pensjonsforsikring, noe som fører til behov for omfattende endringer i pensjonsinnretningenes IT-systemer. Dette kan tilsi en overgangsperiode på eksempelvis to år fra lovens ikrafttredelse. Slike overgangsregler må imidlertid også sees i sammenheng med et fremtidig forslag om overgangsløsninger for eksisterende pensjonsordninger.